

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 3. prosince 2024 ve věci č. 57507/19 – *Svrtan proti Chorvatsku*

Senát druhé sekce soudu jednomyslně rozhodl o porušení hmotněprávní složky práva na život podle článku 2 Úmluvy, neboť státní orgány nepřijaly dostatečná opatření k ochraně veřejnosti před osobou, u níž existovalo důvodné podezření z nelegálního držení zbraní a násilného jednání, a která pak nešťastnou náhodou zastřelila syna stěžovatelů. Soud vzal v potaz obecný poválečný kontext a fenomén rozšířeného nezákonného držení zbraní v Chorvatsku v té době.

I. Skutkové okolnosti

Stížnost podali rodiče chlapce, který v říjnu 2003 jako dvanáctiletý přišel tragicky o život. Syn stěžovatelů se projížděl na kole po sousedství, když míjel dům, v němž v tu chvíli probíhala vyostřená hádka mezi S. K. a jeho bývalou manželkou. Ta ho toho dne navštívila v doprovodu svého bratra. Během konfliktu S. K. vytáhl zbraň a začal na bratra své bývalé manželky střílet, čímž ho na místě usmrtil. Jeden z výstřelů zasáhl i syna stěžovatelů, který následně podlehl svým zraněním v nemocnici. Za tyto činy byl S. K. odsouzen k trestu odnětí svobody na dvacet let a stěžovatelé byli s nárokem na náhradu škody odkázáni do občanskoprávního řízení.

Ještě před incidentem policie opakovaně obdržela oznámení od občanů, podle nichž měl S. K. v držení neregistrované střelné zbraně, mimo jiné automatickou pušku, s níž měl střílet v okolí svého bydliště. Dle těchto oznámení měl také S. K. chodit ozbrojený ve stavu opilosti a vyhrožovat členům své rodiny smrtí.

Několik týdnů před tragickou událostí policie u S. K. provedla domovní prohlídku. Navzdory tomu, že z pozdějšího dokazování vyplynulo, že S. K. měl po celou dobu prohlídky pušku srolovanou v koberci v jedné z místností, policie žádné zbraně neobjevila, ani nezabavila jiné předměty. Několik dní po provedené domovní prohlídce dostaly policejní orgány od Odboru pro organizovaný zločin pokyn provést další kontroly ve vztahu k S. K., přičemž pokyn obsahoval i konkrétní informace o tom, kde v domě se zbraně mohou nacházet. Navzdory tomu však orgány další kroky nepodnikly.

V návaznosti na výše uvedená zjištění podali stěžovatelé občanskoprávní žalobu na náhradu škody nejen proti S. K., ale rovněž proti státu, a to s argumentem, že právě v důsledku nedostatečně pečlivé domovní prohlídky a následné pasivity policie nebyla zabavena střelná zbraň, kterou později S. K. usmrtil jejich syna. Prvoinstanční soud vyhověl žalobě stěžovatelů v plném rozsahu. Soudy vyšších instancí však zrušily část rozsudku týkající se nároků proti státu a konstatovaly, že stěžovatelé neprokázali, že by při domovní prohlídce došlo k jakýmkoliv pochybením nebo opomenutím, a chybí tak příčinná souvislost mezi jednáním policistů a smrtí syna stěžovatelů. Ústavní soud odmítl stížnost stěžovatelů jako zjevně neopodstatněnou.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 2 ÚMLUVY

Stěžovatelé namítali, že vnitrostátní orgány v rozporu s článkem 2 Úmluvy nezabránily smrti jejich syna, a to zejména tím, že během domovní prohlídky neobjevily nelegálně drženou pušku, která se později stala vražednou zbraní.

a) Obecné zásady

Soud v úvodu připomněl, že článek 2 Úmluvy ukládá státu nejen zdržet se úmyslného a nezákonného odnětí života, ale také přijmout vhodná opatření k ochraně životů osob, které spadají pod jeho jurisdikci (*Osman proti Spojenému království*, č. 23452/94, rozsudek velkého senátu ze dne 28. října 1998, § 115). V rámci této pozitivní povinnosti je třeba rozlišovat mezi povinností přijmout operativní

opatření na ochranu identifikovaného jednotlivce před jiným jednotlivcem (tamtéž) a mezi povinností poskytnout obecnou ochranu společnosti před potenciálními život ohrožujícími činy (*Bljakaj a ostatní proti Chorvatsku*, č. 74448/12, rozsudek ze dne 18. září 2014, § 111). Soud např. dříve shledal, že povinnost poskytnout obecnou ochranu vyvstala s ohledem na nebezpečí představované osobou, která se v minulosti dopouštěla násilí, nezákonně držela střelné zbraně a měla problémy s alkoholem, přičemž byla zjevně psychicky narušená a v den vraždy, kterou spáchala, byla pod kontrolou policie (tamtéž, § 121). Porušení článku 2 Úmluvy Soud rovněž shledal v případě, kdy policista, který mimo službu úmyslně zastřelil dva lidi, obdržel zbraň v rozporu s platnými vnitrostátními předpisy, přičemž nedošlo k řádnému posouzení jeho osobnosti s ohledem na jeho známou historii kázeňských přestupků (*Gorovenky a Bugara proti Ukrajině*, č. 36146/05, rozsudek dne 12. ledna 2012, § 39). Konečně ve věci *Kotilainen a ostatní proti Finsku* (č. 62439/12, rozsudek ze dne 17. září 2020, § 75) Soud rozhodl, že vzhledem k vysoké míře inherentních rizik pro právo na život je používání střelných zbraní formou nebezpečné činnosti, která musí zahrnovat pozitivní závazek států přijmout a provést opatření určená k zajištění veřejné bezpečnosti.

b) Použití těchto zásad na projednávanou věc

Soud na úvod podotknul, že právní rámec platný v Chorvatsku v rozhodné době byl vyhovující, neboť držení automatických zbraní fyzickou osobou bylo trestným činem. V dalším kroku se Soud zaměřil na pozitivní závazek státu přijmout preventivní operativní opatření. S odkazem na svou ustálenou judikaturu připomněl, že je třeba zvláštní obezřetnosti při revizi událostí optikou zpětného pohledu (*Kurt proti Rakousku*, č. 62903/15, rozsudek velkého senátu ze dne 15. června 2021, § 160) a uzavřel, že ve sledu rozhodných událostí nelze identifikovat žádnou fázi, ve které orgány věděly nebo měly vědět o skutečném a bezprostředním ohrožení života syna stěžovatelů. Vnitrostátním orgánům tak nelze vytýkat, že nesplnily svou povinnost přijmout operativní opatření na ochranu identifikovatelného jednotlivce před jiným jednotlivcem, jako tomu bylo ve věci *Osman proti Spojenému království* (cit. výše).

Soud nicméně považoval za nutné dále přezkoumat, zda orgány v projednávané věci splnily svou povinnost při ochraně veřejné bezpečnosti, a to obzvláště s ohledem na specifický kontext situace v Chorvatsku v dané době. Tragický incident se totiž odehrál pouhých pět let po skončení války v této zemi, kdy soukromé osoby disponovaly velkým počtem nelegálně držených zbraní. Soud dále podotkl, že sice není jeho úkolem přebírat roli prvoinstančního soudu a nahrazovat posouzení skutkového stavu vnitrostátními soudy vlastním hodnocením (*Ražnatović proti Černé Hoře*, č. 14742/18, rozsudek ze dne 2. září 2021, § 39), ale na poli článku 2 Úmluvy musí uplatnit obzvláště důkladnou kontrolu, i když již proběhla vnitrostátní řízení a vyšetřování (*Şimşek a ostatní proti Turecku*, č. 35072/97 a 37194/97, rozsudek ze dne 26. července 2005, § 102).

Soud poukázal na to, že žádný ze tří policistů, kteří prováděli domovní prohlídku u S. K., si nepamatoval, že by rozvinuli koberec, kde byla schovaná puška. Dle Soudu je tedy obtížné pochopit, na základě jakých skutečností dospěly soudy vyšších instancí k závěru, že domovní prohlídka byla provedena důkladně. Z dikce jejich rozhodnutí plyne, že žaloba stěžovatelů proti státu byla zamítnuta, protože neprokázali, že v rámci prohlídky došlo k nesprávnému postupu. Soud k tomu však uvedl, že nelze po stěžovatelích požadovat, aby sami prokázali, k jakým pochybením nebo opomenutím při prohlídce došlo, neboť to by představovalo příliš vysoké, ne-li nemožné, důkazní břemeno. Soudům dále vytknul, že se omezily na zkoumání konkrétní pušky a jejího umístění během prohlídky, aniž by se zabývaly širšími okolnostmi případu a otázkou, zda policejní orgány podnikly dostatečná opatření na identifikaci a prevenci zneužití zbraní nelegálně držených S. K. Dle Soudu tyto orgány neučinily vše, co od nich bylo možné rozumně očekávat, aby zabránily ohrožení života vyplývajícímu z velmi závažných obvinění, že S. K. nelegálně drží zbraň v době, kdy to bylo v dané oblasti Chorvatska rozšířené. Vzhledem k tomu, že S. K. během domovní prohlídky odmítl spolupracovat s policií, a že vůči němu bylo podáno několik oznámení týkajících se nelegálního držení zbraní a závažných výhrůžek členům rodiny, jen stěží lze pochopit, proč

se ho policie na tyto věci nezeptala, když se jednalo o podezření z trestných činů, které měly být stíhány z úřední povinnosti.

Soud konstatoval, že považuje za obzvlášť závažné, že orgány zůstaly pasivní i poté, co několik dnů po domovní prohlídce obdržely zcela jasný pokyn Odboru pro organizovaný zločin, aby provedly další kontroly ve vztahu k S. K.: je obtížné pochopit, proč nebyly provedeny další prohlídky na místě, nebo proč neproběhl žádný výslech potenciálních svědků, nebo alespoň osob, které s S. K. žily a měly být terčem jeho hrozeb.

S ohledem na výše uvedené Soud dospěl k závěru, že za specifických okolností projednávaného případu a s ohledem na obecný poválečný kontext a fenomén rozšířeného nelegálního držení zbraní v Chorvatsku v rozhodné době, orgány neučinily vše, co bylo v jejich silách, aby zajistily veřejnou bezpečnost a v konečném důsledku i život syna stěžovatelů. Došlo tedy k porušení článku 2 Úmluvy.